

SELEVCIA

AD CALYCADNVM

SAYI III -2013

OLBA KAZISI YAYINLARI

SELEVCIA AD CALYCADNVM III

Olba Kazısı Yayınları

Olba Kazısı Yayınları
SELEVCIA AD CALYCADNVN III

Seleucia ad Calycadnum, hakemlidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia ad Calycadnum* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia ad Calycadnum* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia ad Calycadnum, hakemlidir ve her yıl Nisan ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsuz yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia ad Calycadnum* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia ad Calycadnum* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Meral Akurgal
Prof. Dr. Salim Aydıöz
Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Scott Redford
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Fikret Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepçe
Doç. Dr. Efrumiye Ertekin
Doç. Dr. Mehmet Fatih Yavuz
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Sema Sandalçı
Yrd. Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia ad Calycadnum
Olba Kazısı Yayınları
Sertifika No:

Sayı: 3

ISBN: 978-6055-668-33-4
Mayıs 2013, İstanbul

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33342,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
e- posta: ozyildirimmurat@gmail.com

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com
Sertifika No:

Baskı ve Cilt

Yayıncılık Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu, Fatih Sanayi Sitesi, No: 12
197-203, Topkapı - İstanbul
Tel: 0212 612 58 60
Sertifika No:

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia ad Calycadnum | Sayı 3 | Nisan 2013

Olba'da Şeytanderesi Vadisi'ndeki Kaya
Kült Alanında Bulunan Unguentariae
Tuna Akçay
9

2012 Yılı Efes, Ayasuluk Tepesi ve St. Jean
Anıtı Kazıları Depo Çalışmalarından İlk
Gözlemler, Yeni Bir Keşif: Ayasuluk'ta Cam
Atölyesi
Ebru Fatma Fındık
31

Bizans Sikkelerinde Başmelek Mikhail ve
Aziz Mikhail Tasvirleri
Ceren Ünal
49

Klaros Kasesi ve Anadolu'da Pers
Egemenlik Döneminde Cam Kase Üretimi
Konusunda Düşünceler
Emre Taştemür
65

Silifke Müzesi'nden Erken Bizans
Dönemine Ait Gümüş Tılsım
Gülğün Köroğlu
81

Olba Kazılarında Küçük Buluntular
Emel Erten
101

Ermeni Baronluğu'nun Kuruluşu
Fatma Akkuş Yiğit
129

Artuklu Türkmenleri'nin Sikkelerinde
Mitolojik Bir Yaratık: "Çift Başlı Kartal"
Ramazan Uykur
145

Fatsa Cıngırt Kayası'ndan Ele Geçen 10
Sikke Üzerine Gözlemler
Ayşe Fatma Erol - Deniz Tamer
159

Genius Loci: Towards a Roman
Understanding of Carthage
Jessica L. Ambler
183

Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Kazısı 2007-
2010 Sezonu Cam Buluntuları "Pencere
Camları"
Tümay Hazinekar Coşkun
197

Olba Manastırı: 2012 Yılı Kazı Sonuçları
ve Merkez Mekânlar Üzerine Düşünceler
Murat Özyıldırım
211

Erken Hıristiyanlık Döneminde Cilicalı
Şifavericiler: Dioscorides, Cosmas ve
Damianus
Sevim Ayteş Canevello
223

Osmanlı'nın Arkeoloji Algısı: Kilikia
Örneği
Songül Ulutaş
233

Olba Kazısı Kiremit Örnekleri
Arkeometrik Çalışmaları
Ali Akın Akyol - Ebru Erdoğan Yıldırım - Emel
Erten - Yusuf Kağan Kadioğlu
249

Kitap Tanıtımı

Tanrıça ve Boğa
Emel Erten
269

İstanbul'un Tarihi Eserleri
Ahmetcan Sayalı
277

Anadolu'da Kadın: On Bin Yıldır Eş, Anne,
Tüccar, Kraliçe
Hüseyin Üreten
281

PRAEFATIO

Olba Kazaları'nın süreli yayını *Seleucia ad Calycadnum*'un 2013 yılında üçüncü sayısını sunarken, dergimizin yayın yaşamına aralık vermeden devam etmekte olmasının mutluluğu içinde olduğumuzu belirtmek isteriz. Öncelikle, bu yeni sayıda yayınlanmak üzere çalışmalarını bize göndermek nezaketinde bulunan değerli meslektaşlarımıza, yayın kurulu üyelerimize teşekkürlerimizi sunarız. Onların katkılarıyla ortaya çıkan bu sayının, eskiçağ uygarlıkları ve dilleri, tarihi konusunda çalışan akademisyenlerin ve bu alanlara ilgi duyan okurların yakından tanıdıkları Homer Kitabevi tarafından yayınlanması, yayın ekibimiz için ayrı bir sevinç kaynağıdır. Bizimle çalışmayı severek kabul eden değerli dostumuz, Homer Kitabevi sahibi Ayşen Boylu'ya ve *Seleucia ad Calycadnum*'un bu sayısının grafik düzenlemelerini büyük bir titizlikle gerçekleştiren Sinan Turan'a şükran borçluyuz.

Arkeoloji, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri, Sanat Tarihi konularında çalışan uzmanlara dergimiz kapılarının hep açık olduğunu ve gelecek sayılarımızda onların değerli çalışmalarına yer vermekten mutluluk duyacağımızı belirtiriz.

Editörler:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (Klasik Filolog, MA)

PREFACE

We are pleased to present volume 3 of *Seleucia ad Calycadnum* which has been continuously published since 2011. First and foremost, we would like to thank all our colleagues for their scholarly contributions and our editorial board for their valued input. Due to their expert participation, we are this and subsequent volumes will be published by Homer Books, widely recognized by those who study ancient civilizations and languages. We are grateful to Ayşen Boylu, owner of Homer Books, who kindly agreed to work with us, and Sinan Turan, who meticulously designed the graphics of this volume.

We would also like to state that our journal is open to scholars of fields of archaeology, ancient languages and cultures and history of art. We would always welcome their works in the forthcoming volumes.

Editors:

Prof. Dr. Emel Erten

Prof. Dr. Diane Favro

Murat Özyıldırım (Classical Philologist, MA)

Olba Kazısı Yayınları
SELEVCIA AD CALYCADNVN

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia ad Calycadnum, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia ad Calycadnum*, arkeoloji, eskiçağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayımlar.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık tümü 12 punto büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.
Kitap için:
Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.
Makale için:
Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.
- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Makale ve levhalar, CD’ye yüklenerek çıktısı ile birlikte yollanmalıdır.

İstanbul'un Tarihi Eserleri

Petrus Gyllius
Çev. Erendiz Özbayoğlu
215 Sayfa, 30 Resim
Eren Yayıncılık, İstanbul, 1997
ISBN: 975-7622-42-7

İstanbul'un Tarihi Eserleri

Ahmetcan Sayalı*

Son yıllarda yapılan arkeolojik kazıların sonuçlarıyla tarihi binlerce yıl geriye götürülebilen İstanbul, sahip olduğu eşsiz coğrafi kurulum alanıyla tarih boyunca önemli olagelmiştir.

Constantinopolis (İstanbul), Doğu Roma İmparatorluğu ve daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'na yüzlerce yıl kesintisiz başkentlik yapan görkemli bir geçmişe sahiptir. Roma İmparatoru I. Constantinus'un kente gelişi ve inşa faaliyetlerini başlatmasının ardından 330 yılında Roma'nın yeni başkenti, "Nova Roma" ilan edilir. Tarihi mekânlarında gerçekle efsanenin birbirine karıştığı "kentlerin kraliçesi", çağlar boyu yakın ve uzak çevresi için doğal çekim merkezi olma vasfını her zaman sürdürecektir.

Tarih boyunca İstanbul'un cazibesine kapılarak ziyaret eden pek çok gezginin kaleme aldığı ve günümüze ulaşabilen anıları sayesinde kentin geçmişi üzerine ayrıntılı bilgiler edinebilmektedir. Bunlardan biri olan Petrus Gyllius (1490-1556), 1544 yılında Fransa Kralı I. François'nın

* Arkeolog Ahmetcan Sayalı. E-posta: ahmetsayali@gmail.com.

desteğiyle kente gelerek *De Topographia Constantinopoleos et de Illius Antiquitatibus Libri Quatuor* adlı eserini yazmış ve kendisinin ölümünden sonra Fransa kralının imtiyazıyla yayınlamıştır. Başta İstanbul arkeolojisi olmak üzere birçok bakımdan önemli bu eser, Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu tarafından 1997 yılında Latince aslından tercüme edilerek Türkçemize kazandırılmıştır.

İstanbul araştırmacıları için gerçek anlamda temel bir kaynak olan ve *İstanbul'un Tarihi Eserleri* adıyla çevrilen eser, dört kitaptan oluşmaktadır. Kitap, ilk sayfalarında eserin Latince orijinal kapağının kullanılması nedeniyle sık bir görünüm ile başlamakta ve "İçindekiler" bölümü ile devam etmektedir. Ardından kitabı "*Kral'ın İmtiyazı'nın Sureti*"nin Fransızca orijinali, Türkçe çevirisi ile birlikte verilmektedir.

Bu bölümleri, kitabı Latince aslından çeviren Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu'nun kaleme aldığı "Önsöz" takip etmektedir. Eser bakımından son derece ayrıntılı ve tanıtıcı yazılan bölümde Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu, zoolog, Eski Yunanca ve Latinceyi çok iyi bilen bir filolog ve arkeolog olarak tanımladığı Petrus Gyllius'un yaşamı, eserleri ve yaşadığı dönemi, çok çeşitli kaynaklara göndermeler yapıp inceleyerek okura sunmaktadır. Gyllius, Latince olarak kaleme aldığı eserinde klâsik dönem Latinesini kullanır. Özbayoğlu, Gyllius'un İstanbul'a gelişini "... (Petrus Gyllius) çoktanrıca ya da Hıristiyan ayrımı yapmaksızın eskiçağ metinlerini toplar... klâsik yazın kaynaklarını yerinde toplamak ve tarihsel kalıntıları incelemek amacıyla..." sözleriyle açıklamaktadır.

Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu, "Önsöz"ü hem Petrus Gyllius hem *İstanbul'un Tarihi Eserleri* ile bağlantılar kurarak İstanbul'un günümüzdeki arkeolojik korumacılık sorunları nedeniyle karşı karşıya kalınan durumuna da dikkate değer göndermelerde bulunmaktadır; "... Gyllius, günümüzden yaklaşık 500 yıl önce, 'kentlerin kraliçesi' İstanbul'a geldiğinde 'eski izleri' kolayca bulacağını umut ediyordu. Kentte kaldığı süre içinde 'Vitruvius'un sanatına yabancı halk'ın, bir kenti, ne dereceye kadar yakabileceğini ve sokakların yönüne özen göstermeksizin nasıl 'rastgele doldurabileceğini' gördü; kent, 'gündüzleri, geceleyin olduğundan daha karanlık'tı; 'günlük yıkımlar o kadar çoktu ki kimse çocukken gördüğünü yaşlanınca tanyamıyordu'. Aradan geçen 500 yılın sonunda 'günlük yıkımlar', inşaat teknolojisindeki yenilikler sayesinde 'dakikalık yıkımlar'a dönüştü, 'kentlerin kraliçesi'nin atrium'ları, sarnıçları, sarayları, sütunları... belediyelerin, koruma kurullarının, arkeologların, mimarların eliyle yıkıldı, yerlerine otel, iş hanı, 'değersiz binalar' yapıldı. Geriye yıkılacak bir şeyin kalmış olma umudu dışında hiç birşey kalmadı".

Oldukça kapsamlı “Önsöz”ün ardından, *İstanbul'un Tarihi Eserleri*'ni oluşturan dört kitap, alt bölümleri ile birlikte sıralanmaktadır. Sıralamada, Dördüncü Kitabın bitimini “Özet ve Sonuç”, “Resim Listesi” ve “Dizin” izlemektedir.

Birinci Kitap, yirmi bir bölümden oluşur. İlk üç bölümde Byzantion'un kuruluş hikâyelerinden, çağlar içinde genişleyen coğrafi yerleşim alanından ve kent nüfusunun artışından bahsedilirken, Petrus Gyllius'un Eski Yunanca ve Latince bilmesi nedeniyle iyi hâkim olduğu açıkça anlaşılabilen çeşitli Eski Çağ yazılı kaynaklarından alıntılanan örnekler, anlatımı oldukça zenginleştirilmektedir. Ayrıca kentin surlarının yapımında dair bir Epigramma da burada okuyucuya aktarılmaktadır. Devam eden on beş bölümde İstanbul'un bölümlerine ve genel olarak tasvirine yer verilmektedir. Burada kentin yedi tepe ve altı vadisi, başlıklar halinde ve ayrı ayrı özellikleriyle incelenip, son üç bölümdeyse İstanbul'u Karadeniz'den Marmara Denizi'nden Selymbria'ya (Silivri) kadar çevreleyen surlar ve kent kapıları ele alınmaktadır.

İkinci Kitap, yirmi beş bölümden oluşur. Aslına bakılırsa ilk bölümün başlığı olan “Eski Byzantion'un ve Yeni Roma adı verilen Constantinopolis'in yapıları ve anıtları” adeta ikinci kitabın tüm içeriğinin özeti gibidir. Büyük Saray Bölgesi ve çevresi, barındırdığı hiçbir şeyin gözden kaçmamasına dikkat edilecek kadar ayrıntılı bir anlatımla verilirken, bu bölgenin asırlardır sahip olduğu mimari, sanatsal zenginlikler dikkatli bir biçimde incelenmektedir. Yine bu bölüm, kentin I. Bölgesinin anıtlarını da benzer dikkatle okura sunmaktadır. Özellikle İstanbul'un en önemli yapıları arasında sayılan Hagia Sophia'nın yapım evreleri ve ayrıntılı tasvirine oldukça geniş yer ayrıldığı izlenmektedir. Bununla birlikte Hippodrom ve barındırdığı eserlere de vurgu yapılmaktadır. Verilen on üç epigramma ile süslenerek güçlendirilen anlatım, kuşe kağıda basılan ve aralarında Hagia Sophia'nın bir planının da bulunduğu on beş çizim ile görsellik bakımından son derece zenginleştirilmektedir.

Üçüncü Kitap, dokuz bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde Constantinopolis'in V, VI, VII, VIII, IX ve X. bölgelerinden bahsedilmiş ve bu bölgelerin anıtsal yapıları olan Theodosius Forumu, Constantinus Forumu, Sarman Theodosius Sütunu, Valentinianus Su Kemeru gibi başlıca eserler yedi epigramma ve on beş resimle anlatılmıştır. Petrus Gyllius, Üçüncü Kitap'ta bahsi geçen bölgelerdeki çeşitli dönemlere ait mimari eserleri de tek tek betimlemektedir. İçinde ilginç ayrıntıları barındıran bu anlatıya, yine kuşe kağıda basılan çizimler eşlik etmektedir.

Dördüncü Kitap, on bir bölümden oluşmaktadır. Burada, Havariler Kilisesi, Constantinus'un Mezarı, Blakhernai bölgesi ile Hebdomon ve Pera bölgelerinin mimari ve sosyal yapıları incelenerek okuyucuya aktarılmıştır. Bu bölüm, Petrus Gyllius'un anlatımlarında sıkça değindiği ve Iustinianus döneminden önce yazıldığını belirttiği *Antiqua Descriptio Regionum Urbis* (=Kentin Bölgelerinin Eski Tasviri) adlı eserin kitaba eklenmesiyle son bulur.

*İstanbul'un Tarihi Eserleri'*nde Petrus Gyllius, sadece Roma anıtlarını incelemekle veya mitoloji ya da Hıristiyanlığa ilişkin bilgiler vermekle de kalmıyor, artık İstanbul'un yeni sahibi olan Türklerle ilgili birtakım bilgileri de yazıyor. Gyllius, kentte gördüğü cami, hamam, türbe gibi Osmanlı yapılarından da söz ediyor. Böylece eser, araştırmacılar için bir başka önemli yönüyle de karşımıza çıkıyor. Örneğin yazarın IV. Kitap II. Bölümde Fatih Sultan Mehmet'in türbesine dair okura aktardığı gözlemler şöyle; "...Türbenin ortasında Mehmet'in lahti, kadifeyle örtülmüş olarak yer alır; taban döşeme, görkemli halılardan oluşur ve onu gece gündüz bekleyen yoldaşları olan din adamları bu halıların üstünde otururlar...". Petrus Gyllius, yine aynı bölümde, Türk hamamlarına dair yazdığı uzun ve ayrıntılı bilgilerin ardından "...Türklerin övgüye değer hamam âdeti ve hamam inşa yöntemi ayrı bir bölümde incelenmelidir..." demektedir.

"Özet" ve "Sonuç" kısmında kentteki anıtsal yapıların sayısı belirtilmiş, kent nüfusunun kalabalıklığı ve bu durumun getirdiği sosyal ve çevresel sorunlar irdelenmiştir. Eser, "Resim Listesi" ve araştırmacı için büyük kolaylık sağlayan "Dizin" bölümleri ile sonlandırılmıştır.

İstanbul'a gelen Petrus Gyllius'un, Suriçi İstanbul ve çevresinin 16. yüzyılda sahip olduğu, özellikle Roma döneminden kalma görkemli yapıları, demografik durumu ve kentin tarihini Eski Yunanca, Latince yazılı kaynakların yol göstericiliğinde anlatan bu önemli eseri, İstanbul'un geçmişiyle ilgili yapılacak araştırmalara parlak bir ışık olacağı kesindir.

De Topographia Constantinopoleos et de Illius Antiquitatibus Libri Quatuor adlı eserin, hem İstanbul arkeolojisi hem de Latince konularında Türkiye'nin saygın isimleri arasında yer alan Prof. Dr. Erendiz Özbaçoğlu tarafından Latince aslından yapılan çeviriyle Türkçeye kazandırılması, araştırmacılar adına en az eserin kendisi kadar önemlidir.